

Batı kaynaklarında ise şehrin adına "Cambaluc" yazılışıyla rastlanır.

Hanbalık'a ait hâtıralarını destanlarında hâlâ yaşatan Moğollar'ın Pekin'de bıraktıkları eserlerden bazı harabeler günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlar arasında, Marco Polo'nun Farsça Pul-i Sengîn adıyla zikrettiği Lao-ku-ch'ia Köprüsü (Fou-chen demiryolu köprüsünün yanındaki taş köprü) en önemli olanıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sung Lien – Wang Wei, *Yüan Shih*, Taipei 1977, IV, 57, 81, 105, 127, 147, 231; LVIII, 1347; Reşîdüddin, *Câmi'ü'l-tevârih* (nşr. Behmen Kerîmî), Tahran 1338 hş., I, 641, 642, 643, 650, 651, 653, 654, 655, 657, 658, 659; İbn Battûta, *er-Rihle*, Beyrut, ts. (Dârü Sâdir), s. 42, 642-643; D'Ohsson, *Histoire de mongols, depuis Tchinguiz jusqu'à Timour ou Tamerlan*, La Haye-Amsterdam 1834-35; E. Bretschneider, *Recherches sur Pekin*, Paris 1907, s. 52, 84; a.mlf., *Medieval Researches*, London 1967, I, 236, 248, 270, 271, 272; H. Cordier, *Histoire de la Chine*, Paris 1920, II, 282, 283, 284, 285, 286; H. Yule, *Travels of Marco Polo*, London 1931, I, 108, 262; A. Vissiere, *Recherches sur les musulmans chinois*, Paris 1941; Abdürrezâk es-Semerikandî, *Ma'la'u's-sa'deyn* (nşr. Muhammed Şâfiî), Lahor 1941, s. 510; P. Peliot, *Notes on Marco Polo*, Paris 1959; Zeki Velîdî Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş* (İstanbul 1946), İstanbul 1981, s. 136, 137, 138; a.mlf., "Hanbalık", *IA*, V/1, s. 208-209; Lin Yu-tang, *Pekin Imperial*, Paris 1961, s. 62, 206, 207, 208; Bahaeddin Ögel, *Sino-Turcica*, Taipei 1964, s. 192-204, 354, 356, 358, 359; Barthold, *Türksistan*, s. 478-482; a.mlf., "Khanbalık", *EI*² (ing.), IV, 1020; Ömer Güngören, *Marco Polo'nun Gezileri Kitabı*, İstanbul 1985, s. 89, 90; Ahmet Temir, *Moğolların Gizli Tarihi*, Ankara 1986, s. 173, 174, 185, 195, 231, 252, 263, 273; W. Eberhard, *Çin Tarihi*, Ankara 1987, s. 259, 260, 262; M. Rossabi, *Khubilai Khan His Life and Times*, Berkeley-California 1988, tür.yer.; F. Herbert, "Seng-ge, das Leben eines uigurischen Staatsbeamten", *Sinica*, XVIII, Leiden 1942, s. 9 vd.; Hsiao Ch'i-ch'ing, "Yüan-tai-te-su wei chih-tu", *Pien-cheng-yen-chiosuo-nien-pao*, nr. 4, Taipei 1973, s. 43-96; R. Rahmeti Arat, "Kubilya", *IA*, VI, 948-949.

AHMET TAŞAĞIL

HANBEL b. İŞHAK

(حنبل بن إسحاق)

Ebû Ali Hanbel b. İshâk
b. Hanbel eş-Şeybânî
(ö. 273/886)

Ahmed b. Hanbel'in amcasının oğlu,
muhaddis ve fakih.

193 (809) yılında doğdu. Ebû Nuaym Fazl b. Dükeyn, Abdullah b. Zübeyr el-Humeydî, Affân b. Müslim, Süleyman b. Harb, Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî, Ali b. Ca'd

ve Ahmed b. Hanbel gibi muhaddislerden hadis tahsil etti; fıkıh ve tarih ilimlerinde de söz sahibi oldu. Kendisinden Ebû Bekir el-Hallâl, Ebû'l-Kâsım el-Begavî, İbn Sâid el-Hâşimî, Muhammed b. Mahled, Ebû Ca'fer İbnü'l-Bahterî ve Ebû Amr İbnü's-Semmâk gibi muhaddisler rivayette bulundular. Ahmed b. Hanbel'in amcazadesi olması sebebiyle onun evinde ve ilim meclislerinde daha çok bulundu ve fikhî görüşlerini tesbit etti. İbn Hanbel'in hayatıyla ilgili hususların önemli bir kısmı kendisinden rivayet edilmiştir. Hanbel b. İshak, Ahmed b. Hanbel'den duyarak kaleme aldığı bazı dinî meseleler (mesâil) için tek kaynaktır. Özellikle mihne* olayı esnasında Ahmed b. Hanbel'in talebelerle görüşmesi ve onlara hadis rivayet etmesi yasaklandığı sıralarda iki oğlu Sâlih ve Abdullah ile Hanbel b. İshak onun yegâne öğrencileri oldular ve beş yıl kadar süren bu dönemde *el-Müsned*'inin tamamını kendisinden okudular. Hanbel b. İshak'ın belirttiğine göre *el-Müsned*'in tamamını ondan sadece bu üçü okumuştur (İbnü'l-İmâd, II, 163). Ahmed b. Hanbel gibi son derece mütevazı bir hayat süren İbn İshak, Bağdat'ta yaşamakla beraber zaman zaman Bağdat yakınlarındaki Ukberâ ve Vâsıt'a giderek hocasından derlediği "mesâil"i rivayet etti. Güvenilir bir hadis âlimi olduğu belirtilen Hanbel b. İshak Cemâziyelevvel 273'te (Ekim 886) Vâsıt'ta vefat etti. Kaynaklarda, onun Ubeydullah veya Abdullah adlı bir oğlunun kendisinden rivayette bulunduğu zikredilmektedir.

Eserleri. 1. *Kitâbü'l-Fiten*. Zehebî'nin dördüncü cüzünü okuduğunu söylediği (*Târîhu'l-İslâm*, s. 343) eserin bir bölümü Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de bulunmaktadır (Mecmua, nr. 38/4, vr. 44^a-57^b). 2. *Mihnetü İbn Hanbel (Zikru Mihneti'l-İmâm Ahmed b. Hanbel)*. Bir nüshası Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de kayıtlı olan eser (Mecmua, nr. 48/4, ikinci kısım, vr. 90-108) Muhammed Nağş tarafından yayımlanmıştır (Kahire 1397/1977). 3. *Cüz*². Hanbel b. İshak'ın rivayet ettiği hadisleri ihtiva eden eserin nüshaları Dârü'l-kütübi'l-Misriyye'de (nr. 19142 b. [mecmua içinde]) ve Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye'dedir (Mecmua, nr. 34, vr. 194^a-216^b). Millet Kütüphanesi'nde bulunan (Feyzullah Efendi, nr. 2169, vr. 126^a-134^b) ve talebesi Ebû Amr İbnü's-Semmâk tarafından rivayet edilen *el-Fevâ'id fi'l-hadis* adlı risâle de muhtemelen aynı cüzdür. 4. *Târîh*. Ahmed b. Hanbel ve Yahyâ b. Maîn gibi muhaddislerden bahsettiği ve hadis

râvilerinin durumunu incelediği kaydedilen eserden (Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 287; a.mlf., *el-Câmi' li-aḥlâkı'r-râvî*, II, 274) Zehebî faydalanmıştır (*A'lamü'n-nübelâ*², XIII, 51; *Târîhu'l-İslâm*, s. 343). Hanbel b. İshak'ın, Ahmed b. Hanbel'in fetva ve görüşlerini derlediği "Mesâ'il"inin günümüze ulaşmadığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 286-287; a.mlf., *el-Câmi' li-aḥlâkı'r-râvî ve âdâbi's-sâmi'* (nşr. Muhammed Accâc el-Hatîb), Beyrut 1412/1991, II, 274; İbn Ebû Ya'lâ, *Ṭabaḳâtü'l-Hanâbile*, I, 143-145; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam*, V, 89; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 600-601; a.mlf., *A'lamü'n-nübelâ*², XIII, 51-53; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 261-280*, s. 343; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, III, 70; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 163-164; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 338; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, IV, 86-87; Sezgin, *GAS*, I, 507, 510; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Fihrisü maḥḥūḥati Dâri'l-kütübi'z-Zâhiriyye*, Dimaşk 1390/1970, s. 260; Cezzâr, *Medâhilü'l-mü'ellifin*, I, 395; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 176, dipnot 17.

M. YAŞAR KANDEMİR

HANBELÎ MEZHEBİ

Dört büyük
Sünnî fıkıh mezhebinden biri.

- I. KURULUŞU ve TARİHÇESİ
- II. USULÜ
- III. GENEL KARAKTERİSTİĞİ
- IV. LİTERATÜR

Ahmed b. Hanbel'in görüşleri etrafında oluşan ve ona nisbetle anılan Hanbelî mezhebi, gerek mezhep imamının yaşadığı dönem gerekse mezhepleşme süreci bakımından Hanefî, Mâlikî ve Şâfiî mezhebinden sonra ortaya çıkmış dördüncü büyük Sünnî mezhebidir. Bu mezhebe mensup olan fakihlere ve bu mezhebin görüşüyle amel eden kişilere Hanbelî (çoğulu Hanâbile) denilir.

I. KURULUŞU ve TARİHÇESİ

Hanbelî mezhebinin doğuş ve kuruluşunu, gerek II (VIII) ve III. (IX.) yüzyıllarda Hicaz ve Irak bölgelerinde görülen fikir hareketlerinden, fikhî gelişme ve ekolleşmeden ve bu arada gündeme gelen re'y, hadis ve kelâm tartışmalarından, gerekse Ahmed b. Hanbel'in hayat hikâyesinden ve fikrî mücadelelerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Abbâsiler'in 132 (750) yılında idareyi ele geçirmelerinden Ahmed b. Hanbel'in yaşadığı III. (IX.) yüzyılın ilk yarısına kadar geçen süre içeri-